

APORTACIONS HISTORIOGRÀFIQUES SOBRE LA GUERRA DEL FRANCÈS A CATALUNYA AMB MOTIU DEL BICENTENARI DEL SEU INICI (1808-2008)

RAMON ARNABAT MATA
Institut d'Estudis Penedesencs

Catalunya gaudeix d'una rica historiografia sobre la Guerra del Francès. Des dels textos contemporanis, com ara els dos volums de Francesc X. Cabanes, *Historia de las operaciones del Ejército de Cataluña en la guerra de la usurpación ó sea de la independencia de España: campaña primera* (1809),¹ o els set de Raymundo Ferrer, *Barcelona cautiva, ó sea, diario exacto de lo ocurrido en la misma ciudad mientras la oprimieron los franceses* (1815-1821),² passant pels clàssics dos volums d'Adolf Blanch, *Cataluña: Historia de la Guerra de la Independencia en el antiguo Principado* (1861),³ o els dos d'Antoni de Bofarull, *Historia crítica de la Guerra de la Independencia en Cataluña, continuación de la Historia crítica (civil y eclesiástica) de Cataluña* (1886-1887),⁴ i arribant al text de Georges Desdevises, *La Junte supérieure de Catalogne* (1910).⁵

Des de mitjan segle xx s'ha enriquit substancialment la bibliografia sobre la Guerra del Francès, se n'han ampliat les temàtiques, més enllà dels aspectes purament militars, i millorat les metodologies emprades en la seva recerca i anàlisi. L'iniciador d'aquesta onada va ser l'historiador Joan Mercader amb *Barcelona durante la ocupación francesa: (1808-1814)* (1949), i *Catalunya i l'Imperi napoleònic* (1978).⁶ Serà, però, sobretot, durant els darrers anys del segle xx i els primers del segle xxi que les noves recerques sobre aquest tema quallaran en diverses publicacions. Josep Fontana edità, amb un estudi introductori, *La Junta de subsistències dels corregiments de*

1. Francesc X. CABANES (1809), *Historia de las operaciones del Ejército de Cataluña en la guerra de la usurpación ó sea de la independencia de España: campaña primera*, Tarragona, Imprenta de la Gazeta.

2. Raymundo FERRER (1815-1821), *Barcelona cautiva, ó sea, diario exacto de lo ocurrido en la misma ciudad mientras la oprimieron los franceses*, Barcelona, Oficina de Antonio Brusi, 7 v.

3. Adolf BLANCH (1861), *Cataluña: Historia de la Guerra de la Independencia en el antiguo Principado*, Barcelona, Impr. y Libr. Politécnica de T. Gorchs, 2 v.

4. Antoni de BOFARULL (1886-1887), *Historia crítica de la Guerra de la Independencia en Catalunya, continuación de la Historia crítica (civil y eclesiástica) de Cataluña*, Barcelona, F. Nacente, 2 v.

5. Georges DESDEVISES (1910), «La Junte supérieure de Catalogne», *Revue Hispanique* (Nova York, París), núm. XXII.

6. Joan MERCADER (1949), *Barcelona durante la ocupación francesa: (1808-1814)*, Madrid, CSIC, Instituto Jerónimo Zurita; Joan MERCADER (1978), *Catalunya i l'Imperi napoleònic*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Lleida, Cervera, Talarn, Manresa, Igualada i Vic durant la Guerra del Francès, 1809: Actes i correspondència (1980).⁷ Antoni Moliner Prada publicà diversos articles i llibres, entre els quals destaquem *La Catalunya resistent a la dominació francesa (1808-1812)* (1989) i *La guerrilla en la guerra de la independència* (2004).⁸ Esteban Canales ha publicat, també, nombrosos articles sobre els aspectes quotidians de la Guerra del Francès. L'historiador Maties Ramisa ha donat a conèixer la seva recerca en nombrosos articles i llibres com ara *Els catalans i el domini napoleònic* (1995).⁹ Menys prolífics, però amb aportacions molt interessants, han estat Lluís M. de Puig, amb *Tomàs Puig: Catalanisme i afrancesament* (1985);¹⁰ Enric Riera, amb *Els afrancesats a Catalunya* (1994);¹¹ Max Cahner, amb els dos volums de *Literatura de la revolució i de la contrarevolució: La Guerra del Francès* (2002).¹² Cal fer esment, també, dels llibres col·lectius com ara els coordinats per Josep Fontana, *La invasió napoleònica: Economia, cultura i societat* (1981),¹³ i Maties Ramisa, *Guerra napoleònica a Catalunya (1808-1814): Estudis i documents* (1996),¹⁴ o dels dossiers publicats a la revista *L'Avenç*: «La Guerra del Francès, 1808-1814» (núm. 113 (1988)), i «La Catalunya napoleònica» (núm. 225 (1998)).

A més de les obres de caràcter més general, els darrers vint anys s'han publicat nombrosos estudis locals i comarcals que han permès un coneixement més ampli, tant geogràficament com social, de les repercussions de la Guerra del Francès sobre la societat catalana. Maties Ramisa a «Historiografia local de la Guerra del Francès», publicat al número 131 dels *Plecs d'Història Local* (*L'Avenç*, núm. 340 (2008)), ha analitzat amb detall aquesta producció, i a ell remetem per tal de conèixer-ne els detalls. Però que serveixin d'exemple els treballs de Joan Salvat, *Tarragona en la Guerra y en la Postguerra de la Independència* (1965);¹⁵ d'Albert Virella, *Vilanova i la Geltrú*

7. CENTRE D'ESTUDIS COMARCALS D'IGUALADA (ed.) (1980), *La Junta de subsistències dels corregiments de Lleida, Cervera, Talarn, Manresa, Igualada i Vic durant la Guerra del Francès, 1809: Actes i correspondència*, estudi introductori de Josep Fontana, Igualada, Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada.

8. ANTONI MOLINER PRADA (1989), *La Catalunya resistent a la dominació francesa (1808-1812)*, Barcelona, Edicions 62; ANTONI MOLINER PRADA (2004), *La guerrilla en la guerra de la independència*, Madrid, Ministerio de Defensa, col·l. «Adalid».

9. MATIES RAMISA (1995), *Els catalans i el domini napoleònic*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

10. LLUÍS MARIA DE PUIG (1985), *Tomàs Puig: Catalanisme i afrancesament*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.

11. ENRIC RIERA (1994), *Els afrancesats a Catalunya*, Barcelona, Curial.

12. MAX CAHNER (2002), *Literatura de la revolució i de la contrarevolució: La guerra del Francès*, Barcelona, Curial, 2 v.

13. JOSEP FONTANA (COORD.) (1981), *La invasió napoleònica: Economia, cultura i societat*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona.

14. MATIES RAMISA (ED.) (1996), *Guerra napoleònica a Catalunya (1808-1814): Estudis i documents*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

15. JOAN SALVAT (1965), *Tarragona en la Guerra y en la Postguerra de la Independència*, Tarragona, Reial Societat Arqueològica Tarraconense, Sugrañes Hnos.

durant la invasió francesa (1998);¹⁶ de Maties Ramisa, *La Guerra del Francès al corregiment de Vic* (1993);¹⁷ d'Eloi Beulas i Albert Dresaire, *La Guerra del Francès a Mataró, 1808-1814* (1989);¹⁸ de Ferran Sánchez Agustí, *Les guerres del francès a la Catalunya Central (1793-1814)* (1988),¹⁹ o de Pere Simón, *L'Arboç (1807-1836), segons l'Anton Sans, teixidor de lli* (2002).²⁰

Tal com es preveia, el bicentenari de l'inici de la Guerra del Francès ha coincidit amb la publicació de nombroses monografies i treballs col·lectius sobre diversos aspectes relacionats. No en va, la Guerra del Francès es considera l'inici de l'època contemporània a Catalunya i a Espanya, és a dir, un moment clau del trencament amb l'Antic Règim. De fet, res tornarà a ser igual després de la Guerra del Francès, ni en l'àmbit econòmic, ni polític, ni social, ni cultural, malgrat els diversos i continuats intents restauracionistes del regnat de Ferran VII.

Pel que fa a l'Estat espanyol, i per allò que la guerra significa, segons alguns historiadors, el naixement de la nació espanyola, s'hi han abocat molts recursos que han permès fer grans exposicions i luxoses edicions que, la veritat sigui dita, no han aportat massa coses noves al panorama historiogràfic. No sempre ha estat així; és el cas, per exemple, de l'exposició de la Biblioteca Nacional «Miradas sobre la Guerra de la Independencia», organitzada en col·laboració amb el Ministeri de Cultura i la Sociedad Estatal de Conmemoraciones Culturales del 28 de febrer al 25 de maig de 2008. L'exposició es basava, principalment, en els seus fons, entre els quals es troben els gravats de Goya i, tot i el centralisme evident, reflecteix prou bé la diversitat i heterogeneïtat del que ells anomenen la *Guerra de la Independencia*. L'exposició, dividida en vuit apartats (protagonistes, precedents, la guerra, els desastres, la situació, el debat polític, el final de la guerra i les conseqüències), compta amb un excel·lent catàleg, amb el mateix títol i textos de Valerio Bozal, José Álvarez Junco i Nigen Glendinning.²¹

Més interès han tingut els col·loquis, seminaris i congressos que s'han celebrat arreu de l'Estat amb la participació d'historiadors espanyols i europeus. Tot plegat, amant amb una ingent publicació de treballs que van del caràcter local al general, del

16. Albert VIRELLA (1998), *Vilanova i la Geltrú durant la invasió francesa*, (s. l.), Institut d'Estudis Penedesencs.

17. Maties RAMISA (1993), *La Guerra del Francès al corregiment de Vic*, Vic, Eumo.

18. Eloi BEULAS i Albert DRESAIRE (1989), *La Guerra del Francès a Mataró, 1808-1814*, Barcelona, Alta Fulla.

19. Ferran SÁNCHEZ AGUSTÍ (1988), *Les guerres del francès a la Catalunya Central (1793-1814)*, Sallent, edició de l'autor.

20. Pere SIMÓN ABELLÁN (2002), *L'Arboç (1807-1836), segons l'Anton Sans, teixidor de lli*, l'Arboç, Ajuntament de l'Arboç.

21. BIBLIOTECA NACIONAL (2008), *Miradas sobre la Guerra de la Independencia*, Madrid, Biblioteca Nacional (catàleg de l'exposició celebrada entre el 28 de febrer i el 25 de maig de 2008 a la Biblioteca Nacional).

temàtic al global, de la monografia a l'assaig. El Ministeri de Defensa s'ha afegit a les commemoracions publicant dos llibres: el de Julio Albi de la Cuesta (*et al.*) (2008), *La Guerra de la Independencia (1808-1814): El pueblo español, su ejército y sus aliados frente a la ocupación napoleónica*,²² i el d'Antoine Laurent Apollinaire Fée (2007), *Recuerdos de la guerra de España, llamada de la Independencia, 1809-1813*, traduït i anotat per Jesús Navarro Villalba.²³

Els estudis realitzats per Ronald Fraser, *La maldita guerra de Espanya: Historia social de la guerra de la Independencia* (2006),²⁴ i Charles Esdaile, *La Guerra de la Independencia: Una nueva historia* (2004) i *España contra Napoleón: Guerrillas, bandoleros y el mito del pueblo en armas (1808-1814)* (2006),²⁵ aporten nous elements per a l'estudi de la Guerra del Francès. D'entre les publicacions d'àmbit estatal, també voldria destacar la de Miguel Artola, *La Guerra de la Independencia*,²⁶ tot i que es tracta, fonamentalment, d'un estudi centrat en els aspectes militars del conflicte i incideix en la importància de la guerrilla en la resistència i la derrota napoleònica. La utilització d'una àmplia bibliografia i els coneixements de l'autor sobre l'època permeten gaudir d'una obra amena i actualitzada. O també la d'Emilio de Diego, *España, el infierno de Napoleón*.²⁷

Molt completa és l'obra col·lectiva *Sombras de mayo: Mitos y memorias de la Guerra de la Independencia en España*,²⁸ que aplega vint-i-tres articles coordinats per Christian Demange, Pierre Géral, Richard Hocquellet, Stéphane Michonneau i Marie Salgues. En aquest volum col·lectiu al voltant de la memòria de la guerra al llarg del segle XIX (commemoracions, mites, usos i abusos, protagonistes, pàtria, nació...), cal fer esment, pel que fa a Catalunya, als treballs de Stéphane Michonneau i Christian Demange sobre la mitificació d'Álvarez de Castro; de Lluís Ferran Tolezano i Gemma Rubí sobre la memòria de les jornades del Bruc; d'Antoni Moliner sobre les Junes, i d'Àngel Duarte sobre la memòria republicana de la guerra.

També cal fer esment del llibre col·lectiu coordinat per Antoni Moliner, *La Guerra de la Independencia en España, 1808-1814*,²⁹ que esdevé una obra d'alta di-

22. Julio ALBI DE LA CUESTA (*et al.*) (2008), *La Guerra de la Independencia (1808-1814): El pueblo español, su ejército y sus aliados frente a la ocupación napoleónica*, Madrid, Ministerio de Defensa.

23. Antoine Laurent APOLLINAIRE FÉE (2007), *Recuerdos de la guerra de España, llamada de la Independencia, 1809-1813*, traducció i notes de Jesús Navarro Villalba, Madrid, Ministerio de Defensa.

24. Ronald FRASER (2006), *La maldita guerra de Espanya: Historia social de la guerra de la Independencia*, Barcelona, Crítica.

25. Charles ESDAILE (2004), *La Guerra de la Independencia: Una nueva historia*, Barcelona, Crítica; Charles ESDAILE (2006), *España contra Napoleón: Guerrillas, bandoleros y el mito del pueblo en armas (1808-1814)*, Madrid, Edhasa.

26. Miguel ARTOLA (2007), *La Guerra de la Independencia*, Madrid, Espasa Calpe.

27. Emilio de DIEGO (2008), *España, el infierno de Napoleón*, Madrid, La Esfera de los Libros.

28. Christian DEMANGE (*et al.*) (2007), *Sombras de mayo: Mitos y memorias de la Guerra de la Independencia en Espanya*, Madrid, Casa de Velázquez.

29. Antoni MOLINER (ed.) (2007), *La Guerra de la Independencia en España, 1808-1814*, Alella, Nabla.

vulgació, actualitzada i de conjunt sobre la guerra en l'àmbit estatal. Esteban Canales, Antonio Moliner i Antonio Pires situen la Guerra del Francès en el marc de les guerres napoleòniques europees i de la crisi de l'Antic Règim a Espanya; Andrés Casinello analitza les campanyes militars i Moliner, el fenomen guerriller; Alicia Aspra i Josep Alavedra estudien la participació estrangera a l'exèrcit espanyol i a l'exèrcit napoleònic, aspectes prou desconeguts fins ara; Emilio de Diego i Marion Reder analitzen la propaganda generada pel conflicte, mentre que Lluís F. Toledano s'aproxima a la relació entre la Guerra de la Independència i la història nacional espanyola; M. Gemma Rubí analitza les repercussions de la guerra en la vida quotidiana, i Francisco Miranda, les contribucions franceses. L'afrancesament i l'administració bonapartista són tractats per Juan López i Maties Ramisa. Finalment, Joaquín Varela analitza el paper de les Corts de Cadis i de la Constitució de 1812, mentre que Antonio Moliner tracta les conseqüències polítiques de la guerra.

Pel que fa a Catalunya, també han estat nombrosos els cicles de conferències i les exposicions sobre la Guerra del Francès, sovint amb un caràcter local i comarcal, i amb un afany divulgatiu. Per tal de recordar alguns d'aquests esdeveniments, cal citar el complet programa d'actes que al llarg de la primavera s'ha celebrat a la vila de l'Arboç (Baix Penedès), a les ciutats d'Igualada i Manresa, a l'estiu, o a les Terres de l'Ebre, a la tardor; els itineraris relacionats amb la Guerra del Francès, coordinats per l'Institut Ramon Muntaner; les conferències arreu de Catalunya, organitzades per la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i la Fundació Ernest Lluch; el cicle «La dona i la guerra a Barcelona», organitzat per l'Associació d'Amics del Castell de Montjuïc; l'exposició del Museu Nacional d'Art de Catalunya «Monedes en lluita», i l'exposició del Museu Militar de Montjuïc «Bicentenario de la Guerra de la Independencia».

Cal destacar, sobretot, les diverses activitats historiogràfiques que han permès donar a conèixer recerques desconegudes o poc conegudes fins ara al voltant de la Guerra del Francès, tant pel que fa als temes tractats, com a la forma de fer-ho. Per exemple, el congrés Ocupació i Resistència a la Guerra del Francès, 1808-1814, organitzat conjuntament pel Museu d'Història de Catalunya, el Departament d'Història Moderna i Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona i l'Asociación para el Estudio de la Guerra de la Independencia, que fou celebrat a Barcelona del 5 al 8 d'octubre de 2005. El 2007 es van publicar les actes d'aquest congrés,³⁰ les quals recullen les aportacions en forma de ponències i comunicacions sobre diversos aspectes de la Guerra del Francès a l'Estat espanyol, tot i que aquí només comentem les aportacions referides als Països Catalans.

30. MUSEU D'HISTÒRIA DE CATALUNYA (ed.) (2007), *Ocupació i resistència a la Guerra del Francès, 1808-1814* (5-7 octubre 2005), Barcelona, Generalitat de Catalunya, Museu d'Història de Catalunya.

A la primera sessió sobre «La Guerrilla com a fenomen social», cal destacar la ponència d'Antoni Moliner sobre l'organització de la resistència a Catalunya, en la qual es donà una visió global del tema, i les aportacions de Lluís Roura i Francesc Bonastre sobre la relació entre població, exèrcit i guerrilla que permeten endinsar-se una mica més en aquest fenomen complex de la resistència armada als francesos. Aquesta sessió s'enllaçava amb la segona part de la tercera, dedicada a «El paper de l'exèrcit», en què trobem la comunicació de Montserrat Jiménez sobre la defensa del corregiment de Girona. De la segona sessió, «Propaganda i resistència», cal destacar el treball d'Elena Fernández sobre les dones i la guerra, i els de Ramon Arnabat, Glòria Ballús i Antoni Sánchez sobre diversos aspectes de la propaganda política antinapoleònica. De la tercera sessió, dedicada a «El paper de les elits dirigents», cal fer esment de la ponència de Maties Ramisa sobre el paper de les elits a Catalunya durant la guerra, i de les comunicacions de Josep Alavedra i José A. Palomanes sobre les elits municipals i els negocis durant la guerra. La quarta sessió, sobre «L'ocupació del territori per l'exèrcit francès», va comptar amb les aportacions de Lluís Martín, amb l'anàlisi microhistòrica de la batalla de Sant Cugat, i de Francesc Martorell, amb una innovadora anàlisi arqueològica al voltant del captiveri de presoners a l'illa de Cabrera.

El Grup d'Història Comparada de l'Europa Moderna i el Grup d'Estudis d'Història Social i Cultural de la Universitat Autònoma de Barcelona organitzaren el seminari Entorn al bicentenari de la Guerra del Francès, que se celebrà a la Facultat de Filosofia i Lletres de l'esmentada Universitat el 13 de maig de 2008. Els textos presentats a aquest seminari es van publicar digitalment amb el títol *Dossier entorn al bicentenari de la Guerra del Francès*.³¹ El dossier recull les intervencions sobre aspectes de la Guerra del Francès a Catalunya de Ramon Arnabat (propaganda política), Maties Ramisa (elits catalanes), Antoni Sánchez (la memòria de la guerra) i dos textos referits a aspectes econòmics de la guerra, de Francisco Miranda (Navarra) i Pedro L. López (Málaga).

La Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, l'Institut Ramon Muntaner i l'Ajuntament del Bruc organitzaren, amb la col·laboració de diversos centres d'estudis, unes jornades d'estudi dedicades a La Guerra del Francès als Territoris de Parla Catalana (1808-1814). Bicentenari de les Batalles del Bruc, que se celebraren al Bruc del 23 al 25 de maig de 2008. Les actes són a punt de publicar-se, però podem avançar l'interès de la conferència inaugural que pronuncià Josep Fontana sobre «Les guerres del Francès», i les ponències presentades per Maties Ramisa sobre la dominació francesa, Antoni Moliner sobre la Junta Superior de Catalunya i Jesús Millán sobre l'alçament antifrancès com a inici de la contemporaneïtat. Les comunicacions

31. (2008), *Dossier entorn al bicentenari de la Guerra del Francès*, Revista HMiC, núm. vi, p. 3-155.
<<http://seneca.uab.es/hmic>>

presentades als tres àmbits de les jornades («La dominació francesa», «La resistència» i «Les conseqüències de la guerra») foren molt interessants i aportaren elements nous per a la comprensió de la Guerra del Francès a Catalunya. La majoria de les aportacions tenia un marc local o comarcal que va permetre copsar la incidència real de la guerra en la població catalana. La publicació de les actes d'aquestes jornades d'estudi ens ajudarà a entendre millor la complexitat de la Guerra del Francès i la seva incidència en el territori i la gent del nostre país. Cal destacar que, com a pas previ a aquestes jornades, l'Institut Ramon Muntaner havia convocat quinze beques per a nous projectes de recerca al voltant de la Guerra del Francès en els territoris de parla catalana, la qual cosa va estimular la recerca local i comarcal sobre aquests anys a diversos indrets, de manera que els resultats es poguessin donar a conèixer en el marc d'aquestes jornades. Una iniciativa a aplaudir i a potenciar per tal d'evitar que en els congressos, seminaris i col·loquis els mateixos de sempre acabin dient les mateixes coses de sempre.

D'entre els llibres publicats sobre la Guerra del Francès a Catalunya, cal destacar el d'Antoni Moliner, *Catalunya contra Napoleó: La guerra del Francès (1808-1814)*,³² una obra de síntesi que incorpora els elements clau per entendre la Guerra del Francès, des de les causes a les conseqüències, passant pel seu desenvolupament. Dels aspectes locals als generals, i viceversa, i amb una gran profusió d'illustracions i documents primaris, el llibre tracta tema a tema els aspectes principals de la guerra: els aixecaments, les resistències, la propaganda, l'organització política i administrativa d'ocupants i resistents, les juntes, l'afrancesament, l'evolució de la guerra, les guerrilles i l'exèrcit, els sometents, el finançament de la guerra, les conseqüències socials i demogràfiques... També cal destacar que les explicacions globals es fan a partir d'exemples particulars, la qual cosa permet trobar-hi fets i personatges concrets d'arreu del país. L'autor mostra els seus grans coneixements sobre aquest tema, que el converteixen en un dels millors especialistes d'àmbit estatal sobre aquest període, resultat de la seva recerca pròpia i de l'exhaustiva i actualitzada bibliografia que maneja.

Josep Fontana, amb *La Guerra del Francès, 1808-1814*,³³ ens aporta una reflexió global sobre la guerra i el seu significat:

[...] va ser un esdeveniment molt complex en què es barregen la resistència a la invasió francesa amb un seguit de respostes al malestar social provocat per la doble crisi en què es trobava l'Estat espanyol el 1808: d'una banda, la crisi de llarg abast de la monarquia absoluta i, d'altra, la crisi econòmica conjuntural.

32. Antoni MOLINER (2007), *Catalunya contra Napoleó: La guerra del Francès (1808-1814)*, Lleida, Pagès.

33. Josep FONTANA (2008), *La Guerra del Francès, 1808-1814*, Barcelona, Pòrtic.

En un text relativament breu i molt ben escrit, tal com ens té acostumats, el professor Fontana repassa els principals esdeveniments i etapes de la Guerra del Francès, des dels seus inicis fins al seu final, tot fent incidència en aspectes clau com ara l'heterogeneïtat de la resistència antifrancesa, l'afrancesament, les Corts de Cadis, la Catalunya napoleònica i els costos de la guerra. Voldria destacar especialment aquest darrer apartat, en el qual s'analitza el cost humà de la guerra, és a dir, les morts provocades per l'enfrontament i les males condicions de vida, els costos econòmics, que van pagar fonamentalment els pagesos i els ajuntaments. Pel que fa a les conseqüències, Fontana assenyalava que van ser especialment negatives per al món rural en general i per a la pagesia en particular, que va patir un empobriment progressiu que, al seu torn, va provocar un malestar estructural. Aquest malestar es va manifestar en uns casos en la forma de resistències antisenyorials, i en d'altres de resistències antiliberals, però ambdues formaven part de la revolució silenciosa de la pagesia.

Maties Ramisa, un dels grans especialistes en la Guerra del Francès a Catalunya, realitza la seva aportació al bicentenari amb el treball *Polítics i militars a la Guerra del Francès (1808-1814)*.³⁴ El llibre se centra en l'anàlisi del comportament de les elits catalanes durant la guerra, concretament en l'estudi de la personalitat i l'actuació dels dirigents polítics que van encapçalar la resistència antinapoleònica a Catalunya (dirigents locals i comarcals, vocals catalans a la Junta Central espanyola, diputats catalans a les Corts de Cadis, a la Junta Superior de Catalunya i a la Diputació). El llibre també inclou una anàlisi del paper que va tenir l'exèrcit regular a Catalunya, des dels seus caps i l'estratègia, passant per l'actuació pràctica i fins a arribar als costos econòmics i l'aparell administratiu (intendència); tot plegat, en el marc de les difícils relacions entre les autoritats catalanes i les espanyoles durant la guerra. També hi ha a l'obra àmplies referències a la política econòmica i a la fiscalitat. Es tracta d'un treball quasi totalment inèdit, basat en anys de recerca a diversos arxius catalans i estatals, i en una documentació en bona part inèdita.

Assenyalem, també, que la revista *Serra d'Or* dedica el seu número 581 als «Dos-cents anys de la Guerra del Francès» (2008). Entre les reedicions, citem-ne dues, una d'àmbit estatal, la reedició crítica del Conde de Toreno, *Historia del levantamiento, guerra y revolución de España (1807-1814)*, a càrrec de J. Martínez Valdueza,³⁵ i una altra d'àmbit català, la de Rodolfo G. de Barthèlemy, *Guerra al francès: Los mártires de junio de 1809 en Barcelona*, amb pròleg de Javier Nart.³⁶

34. Maties RAMISA (2008), *Polítics i militars a la Guerra del Francès (1808-1814)*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs.

35. José María QUEIPO DE LLANO RUIZ DE SARAVIA, conde de Toreno (2008), *Historia del levantamiento, guerra y revolución de España (1807-1814)*, Astorga, Akrón.

36. Rodolfo G. de BARTHÉLEMY (2008), *Guerra al francès: Los mártires de junio de 1809 en Barcelona*, Astorga, Akrón.

Què podem dir després d'aquest repàs? Doncs que el bicentenari de la Guerra del Francès contribuirà sens dubte a millorar el nostre coneixement d'aquest complex període històric i que, més enllà de les insistències en els temes i les formes ja conegudes i trillades, tindrem a l'abast nous materials històrics, tant d'àmbit local i comarcal, com nacional, que ens permetran comprendre millor aquests anys decisius de la història del nostre país. Almenys fins al moment de fer aquest escrit, tot sembla indicar que les principals aportacions vindran de part de la historiografia local i comarcal, en molts casos aportant documentació inèdita i manuscrits de testimonis, i del tractament de temes poc coneguts fins ara com ara el dels costos de la guerra, la incidència real sobre la població, la diversitat que s'amaga sota la superficial unitat antifrancesa i els conflictes interns dins les files patriotes, o el paper realment desenvolupat pels exèrcits, les guerrilles, miquelets i sometents, i les difícils relacions entre ells.